

יד
מהר"י

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

שיעור מוצש"ק
חיי שרה
מרחשון התשפ"ד בשל"ה
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

דברים לזכרו של הרה"ג ציון חוכיימה זצ"ל לרגל יום פטירתו, ומתוך דברים שכתב בהקדמתו לספרו זבחי ציון, על הלכות שחיטה.

בעניין מפלת ישמעאל, הטעמה במלים 'על פני כל אחיו נפל' [סוף פרשת חיי שרה], וכל כיוצא בזה, ומעשה שהיה לגבי עשיית תנועות בעת הקריאה בתורה.

שני ביאורים למנהג אבותינו נע"ג לומר את שירת הים, בתורת סגולה בדוקה להינצל מאויבינו ושונאינו.

ביאור דברי הגר"י איבשיץ זצ"ל כי שרה הביאה לאברהם את הגר בכדי לבטל את הכישופים ממנה, ביאור המושג שהכשפים מכחישים פמליא של מעלה, ותשובה לשאלה כי שרה אמנו אמרה בעצמה 'הנה נא עצרני י"י מלדת'.

המשך בעניין נוסח מי שבירך לעומדים במערכה וכו' [שפורסם בשיעור הקודם], הרחבה לגבי השאלה בעניין המלה 'שכילו ויצליחו', דברים מתוך מאמרו של הרב וינטרוב שפורסמו בשנת התשס"ה, אשר מחזקים את דברי מרן שליט"א.

הרשעים גרמו בזמנו לשנאת הערבים הגדולה לישראל, כדברי ספר טוב ירושלם לגבי התקופה שהיתה בירושלם וחברון לפני הקמת המדינה, אולם כיום לא שייך לחיות תחת שלטונם. תשובה לשואל למה בנוסח מי שבירך זה, כתוב פעם 'לשלוש' ופעם 'בשלוש', ומה ההבדל ביניהם.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א
יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6
מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 714
לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.
והתרומים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש על ידי רבי בנימין בן צדיק הי"ו, מארצות הברית, שיזכה לזיווג הגון, ולשמירת העומדים במערכה מול כל אויבינו ושונאינו, בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

כמו"כ השיעור מוקדש ע"י האברך היקר רבי נריה שם טוב בן איתן הי"ו ונוות ביתו שירה שתחיה, מארצות הברית, להצלחת חמיו וחמותו שיחיו, בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

וכן השיעור מוקדש ע"י ידידנו רבי אריאל נהרי הי"ו, לעילוי נשמת אביו יוסף בן יחיא ז"ל, שפקודת שנתו ביום כ"ח מרחשון. וכן לרפואת אמו מרת בתיה בת יחיא שתחי'. ולהצלחת כלל עם ישראל. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכן השיעור מוקדש לע"נ השו"ב ידידנו הרה"ג ציון ב"ר חיים חוכימה זצ"ל, שהלילה – ליל כ"ח מרחשון – יום פקודתו. תנצב"ה. בעבור שהתנדבו לעילוי נשמתו למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

דברים לזכרו של הרה"ג ציון חוכימה זצ"ל לרגל יום פטירתו, ומתוך דברים שכתב בהקדמתו לספרו זבחי ציון, על הלכות שחיטה.

אחרון אחרון חביב, ידידנו המופלג הרה"ג ציון חוכימה זצ"ל, לפני שמונה שנים נאסף לבית עולמו, לא זכינו שהוא ימשיך את המפעל הגדול שלו. הוא עמד בראש ארגון הכשרות ישא ברכה, היינו יחד עמו בזמנו, ועם הרב הגאון יעקב יוסף זצ"ל.

בנו הרב יהונתן הי"ו הפתיע עכשיו אותי, הראה לי 'שלחן ערוך המקוצר' שלו עם הערות, ציונים בהלכות שחיטה וטריפות, ועוד. הוא עבר על הספר והוסיף הערות חשובות, חושבני כי צריך להדפיסם.

הבן שלו הכין ספר חשוב מאד, בשם זבחי ציון, אשר מתכוננים להוציאו לאור. הוא ערך את הספר ממש בטוב טעם ודעת, אבל מה שחשוב במיוחד, הדבר הבולט, הוא היראת שמים. לאורך כל הספר, וכך גם היכרנו אותו, כמה חשוב שהשחיטה והבדיקות, ובפרט בדיקת הסכין, תהיינה כראוי. ואכן הוא היה מופלג מאד, מומחה גדול בבחינת הסכין. רבינו יונה

אומר וכדלקמן, כי הכל הוא לפי הירא"ש של שוחט. היתה לו הבחנה מיוחדת.

מאחר שאנו מדברים על ירא"ש, אגיד גם את הצד השני. דבר מפליא שמעתי לפני עשרות שנים, מראש ארגון כשרות אחר, אשר הצהיר ואמר, כי היום אין יראת שמים. הכל אינטרסים וחשבונות, שיקולים וכו'. ה' ירחם. ברוך ה', אני מקוה שצאצאיו אחריו ימשיכו בדרך.

בכל אופן, רואים את התוצאות בהתאם. לפי הגישה מראש שאין יראת שמים... רח"ל.

הוא הביא לי את ההקדמה שהרב ציון כתב לספר, אשר אמור לצאת לאור, דברים חשובים ומעניינים, בזה"ל, משחר נעורי נמשכתי מאד למלאכת השחיטה, כדרך של א"מ רבי חיים וזקני רבי סעדיה זצ"ל. הרגשתי מנעורי בנפשי ורוחי שזו המלאכה והשליחות המיועדת לי בעוה"ז. אבי ע"ה לימדני בשנות נעורי את החלק ההלכתי והמעשי עד כמה שידו היתה מגעת.

ובנו כותב בהערה [3] בזה"ל, ובאמת הרגישו אצלו קשר נפשי למלאכה זו, עד שאפילו כשהיה קורא בתורה בענייני שחיטה, או בעניין סימני טהרה וכד', כגון בפרשת ראה נ"ב, כ' – כ"ח] כי ירחיב י"י אלהיך את גבולך וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך וגו', היה שמח שמחה מיוחדת, כי הרגיש מצוות אלו ביותר.

הקריאה שם היתה אצלו שונה. הכירו והרגישו זאת עליו. משהו בנשמה.

בהמשך השיעור, נרחיב בעז"ה בנושא הזה. אולם בנתיים, נמשיך לראות מה הוא כותב שם. דברים רבים כתובים בהקדמה, אני מביא כעת רק נקודות מסויימות.

הוא התחיל את המלאכה אצל אביו, הוא זה שלימד אותו. אבא שלו ואבא מארי זצ"ל, למדו שניהם אצל מארי חיים אלקאפח זצ"ל, ראב"ד העיר רצאבה בתימן. שמחתי כי ב"ה, לפחות בעניין השחיטה והטריפות, הוא זה שהמשיך. כי אני לא עסקתי בזה למעשה, למדתי אמנם את ההלכות אצל אבא מארי, אבל לא עסקנו באופן מעשי. אולם אצלו, זה היה ממש מעשי. ע"כ אמרתי, ב"ה שהוא

שערי יצחק – השיעור השבועי

היו צריכים יותר שיעמידו כלי קודש, רבנים וכו', אשר יצאו מהשיבה. א"כ אפילו במסגרת הישיבה, הם לא ראו בכך פגם וחסרון.

לאחר מכן [בעמ' 8] הוא מזכיר את הכינוס החשוב שערכנו בזמנו, בזה"ל, באחת הפעמים ערך א"מ זצ"ל בעיר בני ברק ת"ז סדר שחיטת כבש וניקורו ברב עם, יחד עם מצות מתנות כהונה, בהשתתפות הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א (ראש מכון ובית מדרש "פעולת צדיק", ב"ב). באותו מעמד ביאר לפרטים את ההלכות הקשורות בכל אבריו וגידיו, וב"ה היה מעמד גדול במעלת קדושת עם ישראל באכילת הבשר אחר שחיטה וניקור והתרת כל הספיקות, יחד עם הבנה בנושאים ובדינים שונים הנלמדים במס' חולין המכשירים והמטריפים.

ומתוך מעמד זה, יצא בס"ד הספר החשוב "אור ההלכה" ע"י הרה"ג מאיר ליאור לוי (שעתאל) שליט"א ובו מסורת השחיטה והניקור שהובהרה ע"י א"מ, בצורה יפה ומסודרת בתוספת תמונות צבעוניות, הכולל בו סדר שחיטת כבש וניקורו. וכן הגדיל והוסיף סדר שחיטת עוף ובדיקתו, סדר הכשרת הבשר, אופן חליטת הבשר למנהג תימן. וזכינו וב"ה נתקבל הספר בברכה בבתי ישראל.

ובהמשך מובא כך, לצערינו, תוך כדי כתיבת הספר, במוצש"ק פרשת וירא, לסדר "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו", לאחר שבירך ברכת ההבדלה, נפל למשכב. המוני בית ישראל ותלמידיו בכל אתר ואתר הפצירו בתפילה ותחינה במשך עשרה ימים לרפואתו השלימה, אולם בשמים ממעל נגזרה הגזירה ולא זכינו שיחזור לאיתנו, וביום שלישי כ"ח מרחשון תשע"ז פרשת תולדות לסדר "כי היה השם עמך", נתבקש לישיבה של מעלה והשיב את נשמתו למרומים, והוא בן ס"ד שנים כשעזב אותנו לאנחות.

חבל, הפסדנו. השם ברוך הוא יזכנו, שבעז"ה תחת אבתיך יהיו בְּנֵיךָ ותהלים מ"ה, י"ז, שימשיכו. וחפץ י"י בידם יצלח.

העביר את המסורת, מה שיכל, שלכל הפחות החלק הזה, ישנו איזה אפיק, שהדבר לא נפסק. אבל אחר כך, הוא התחבר בעיקר אל הרבנים הספרדים, בישיבת פורת יוסף.

הוא כותב כך, הרחבתי את ידיעותי בהלכה והתמחות בבדיקת הסכינים, במשך שנתים ימים ובסבלנות אין קץ, אצל מו"ר הגרב"צ אבא שאול זצ"ל, שהיה גאון וחכם בכל חלקי התורה, גאון בעבודת המדות וביראת שמים. ואשר בבדיקת הסכינים, היתה לו הרגשה מיוחדת דקה מן הדקה, ומעולם לא פגשתי בבעל הרגשה דקה כהרב זצ"ל.

בודאי אין זו אלא יראת החטא העצומה, שככל שתגדל כן תתחדד ההרגשה, וכדברי רבינו יונה [שער ג' אות צ'] – הוא מביא את רבינו יונה שהזכרנו מקודם – שכתב וז"ל, ראינו שערוריה, כי רבים מן המומחים רחקו לבם מיראת חטא, ואשר איננו ירא, לבו לא יבין לדקדק בבדיקת הסכין, כי צריך לכוון את לבו במאד מאד בבדיקתו.

הדבר מובא גם בשלחן ערוך [יו"ד סימן י"ח סעיף י"ז], הרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים, לבדיקת הסכין. הלא תראה, כי יבדוק אדם פעמיים שלש, ולא הרגיש בפגימה דקה, ואח"כ ימצאנה, כי הכין לבו באחרונה. ובחינת חוש המישוש, כפי כוונת הלב ע"כ.

ובהערות [הערה 7] כותב בנו בשמו כך, סיפר אבא מארי זצ"ל, באותה תקופה למדו בישיבה מילה שחיטה וסת"ם. וכל התלמידים למדו עניינים אלו בבקיאות רבה, אלא שאני היגעתי לישיבה עם יסודות רבים בענייני שחיטה מבית אבא. כבר היו לו הקדמות מהבית.

מעניין שכך היה בישיבת פורת יוסף בירושלים עיקו"ת, כי בישיבות האשכנזיות אין מושגים כאלה. מסגרת הישיבה, נועדה רק ללימוד תורה בעיון. משא"כ החלק המעשי, רבנות, מילה וסופרות, ק"ו שחיטה וטריפות, זה מחוץ למחנה. לא במסגרת הישיבה. זאת ההנהגה בישיבות של-אשכנזים. אבל אני רואה, כי בישיבת פורת יוסף לא התייחסו לכך, בכל אופן בימים ההם, כנראה כי העדה הספרדית

בעניין מפלת ישמעאל, הטעמה במלים 'על פני כל אחיו נפל' נסוף פרשת חיי שרה, וכל כיוצא בזה, ומעשה שהיה לגבי עשיית תנועות בעת הקריאה בתורה.

פרשתנו – פרשת חיי שרה – מסתיימת כך, וְאֵלֶּה תִּלְדוּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֲבִרְהָם, אֲשֶׁר יִלְדָה הַגֵּר הַמִּצְרִית שְׁפַחַת שָׂרָה לְאֲבִרְהָם וְגו', וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָה עַד שׁוּר, אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם, בְּאֶמְקֵה אֲשׁוּרָה, עַל פְּנֵי כָּל אֲחָיו נָפֵל. והפרשה הבאה – תולדות – מתחילה כך, וְאֵלֶּה תִּלְדוּת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם, אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

אומר בעל הטורים, שישנו כאן רמז, כי ישמעאל יפול לקראת הסוף, באחרית הימים, ואז יצמח משיח בן דוד. וזה לשונו, על פני כל אחיו נפל. וסמך ליה ואלה תולדות יצחק. לומר, כשיפול ישמעאל באחרית הימים, אזי יצמח בן דוד, שהוא מתולדות יצחק.

תולדות יצחק בן אברהם, כִּי בִּיצְחָק יִקְרָא לְךָ זָרַע וּבְרֵאשִׁית כ"א, י"ב. ישמעאל אינו נחשב זרע של אברהם אבינו. לְזָרַעְךָ אֲתֵן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרֵאשִׁית י"ב, ז', הדבר מיועד לזרע האמיתי של אברהם אבינו, מי שממשיך את הדרך, שזהו יצחק. תולדות יצחק, בן אברהם. הוא לבדו. לא ישמעאל.

ידידנו הרה"ג גמליאל רבינוביץ שליט"א שלח אלי מכתב, כמה דברים בענייני המלחמה, ובין היתר הוא כותב בזה"ל, זכור לי שכ"ק מרן האדמו"ר משומרי אמונים בעל ה"חוקי חיים" זיע"א, כשהיה קורא בתורה פסוק זה: "על פני כל אחיו נפל", היה מרים קולו חזק, והיה דופק ברגליו על הארץ, והבינו שמתפלל אז חזק על מפלת ישמעאל. [ואגב, "אחיו", ראשי תיבות: "ויהנה יפלו חיזבאללה, ח'מאס, חותיים, איראן"].

וכן בשבוע שעבר פרשת וירא בפסוק וּבְרֵאשִׁית כ"א, י"ג, "גרש האמה הזאת ואת בנה", היה מרים קולו מאד, לעורר תפילות שיתקיים כך במהרה.

זהו חידוש קצת. שעל הרוב אינו מקובל. בקריאת התורה, קוראים אך ורק לפי הטעמים. בדרך כלל, אפי' מה שישנה שאלה, תמיהה,

אצל 'העולם' הדבר אינו מורגש, חוץ מקוראים מיוחדים. ובעין מה שהורגש אצל הר"צ חוכימה שמחה, בקריאת פסוקים הנוגעים לשחיטה.

הרחבנו על כך בזמנו וביעור מוצש"ק לך לך, ומוצש"ק ראה, שנת התשע"ח, והבאתי כי גם ישנם לכך מקורות. הר"ר שלמה פרחון במחברת הערוך כותב, כי בניגונים אפשר להרגיש את הבנת העניין.

אינני יודע, כיצד היה בזמנם. אנחנו לפי מה שמקובל, לא שומעים זאת. לפעמים בקריאת התורה, עושים סימנים, אבל הדבר אינו מקובל בכל הקהילות. למשל, אנחנו כאן בפסוקים ויסע וגו' ויבא וגו' ויט וגו', מנמיכים את הקול. ומאידך לצעוק, במלים 'ויבקעו המים'. ישנו לכך כבר בסיס, ומי שיעשה זאת, איננו מופקע. כפי שהסברנו בזמנו [דרשת חוה"מ פסח ומוצש"ק שמיני ה'תש"ע ב'שכ"א], מדוע המלים 'ויבקעו המים' בקול חזק.

דבר זה אינו נפוץ ברוב ככל הקהילות, רק אנחנו חידשנו זאת, הנהגנו את זה, עפ"י המקורות, לגבי הפסוקים ויסע ויבא ויט, הסברנו בזמנו את היסודות לכך. אבל מזה רואים, כי ישנם דברים כאלה. ולגבי ויבקעו המים, כי כתוב במכילתא שנשמע קול בכל העולם, וכל המימות שבעולם נבקעו. היה קול אדיר וחזק, ולכן צועקים במלים האלה. וכן בתרגום, 'זאתבזעו מיא'.

הדבר חשוב לדעתי מאד, ולחנך את הילדים לזה. למרות לא קיבלתי את המנהג הזה מאבותי, לא מאבותינו, אבל זהו דבר יפה. אנחנו מקבלים דברים, בבחינת מהיות טוב אל תיקרא רע. זהו דבר נחמד ויפה, ובפרט לגבי ויסע ויבא ויט, שישנם לכך מקורות במדרשים של חכמי תימן הראשונים, להנמיך את הקול, הסבירו בזה כמה וכמה טעמים.

אולם לגבי העניין דלעיל, ישנו לכך מקור יותר מפורש, כמובא בספר שבט מוסר – הבאנו זאת בזמנו בשיעור מוצש"ק ראה – כי מהר"ר אליהו הכהן בעל שבט מוסר, כותב [פרק ל"ד, דף ע"ב] בזה"ל, ובדף ע"ב הוא כותב דבר מעניין, ואני שמעתי משארי החכם המרום כמהר"ר

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: כוונתך לפסוק, אֲדַנְי הַמֶּלֶךְ, אַתָּה אֲמַרְתָּ אֲדַנְיָהוּ יְמֶלֶךְ אֲחֵרִי, והוא יֵשֵׁב עַל פְּסָאֵי [מלכים ראשון א', כ"ד]. אם נקרא ככה, לא יהיה מובן מהי המשמעות. ואפילו יבינו הפוך, משמעות הפוכה. וצ"ל בלשון תמיהה, וכמו שפירש רש"י והרד"ק ועוד. אבל לא חוששים לכך, כיון שישנם טעמים, וקוראים לפי הטעמים. אין הלכה, שצריך לעשות זאת. כיון שכך הם הטעמים, לא שמענו אף אחד שיחשוש לכך, ולא מוזכר בספרי הפוסקים. אולם מי שעושה זאת עם הטעמה, עושה יותר טוב.

בנוסח שגדרי, הדבר כך. בקריאה השגדרית, הם מטעימים את הקריאה, מדגישים זאת. הדבר מורגש אצלם.

אבל יתכן שהדברים יהיו שנויים במחלוקת. למשל בפסוק דלעיל שאמר נתן הנביא, לפי המלבי"ם שם אינו תמיהה, אלא עשה את עצמו וכו' כיוע"ש.

תשמעו מה קרה, לגבי אותו קורא שעשה תנועות. השבט מוסר כותב כך, פעם אחת נכנס שם רב אחד ומנעו מזה, שנראה הדברים בעיניו דרך בזיון. מה זה שאתה עושה כל מיני תנועות, בקריאת התורה?

וביעתוהו בחלום ואמרו לו, איש אחד שהיה מכבד להקב"ה, והיה משמח בו, מנעתו מלשמחו? האדם הזה עשה שמחה להקב"ה, ואתה בא למנעו?

מיד בשחר השכים הרב לפתחו של ש"צ, לשאול ממנו מחילה, ולבקש ממש שיחזור לתנועותיו ע"כ. תמשיך, תחזור לתנועות שלך.

בקיזור, נראה כי הדבר מומלץ וטוב, אם הוא נעשה כפי שצריך. הקוראים הבקיאים והדייקנים בקהילותינו, שומעים בקריאתם את הדגש וההטעמה. [כמרכן מהרח"כ היה קורא בהדגשה מיוחדת, מלים מסוימות, כגון שיש בהן איזו תוכחה. איתמר].

הערה מהקהל: ישנו חזן עיראקי בשם רמי עובדיה, אשר קורא ככה, ופעם הרב מאוזז אמר אחריו, שכבר אין לו מה לדרוש, כי הוא כבר דרש את הכל בקריאה.

אברהם אפומאד"ו ז"ל, שהיה בעיר ברוסה בשנים קדמונים ש"ץ אחד מופלג בזקנה, כשהיה קורא בספר תורה היה עושה תנועות בידו לרמוז מאורעת הקריאה, ונהג כן שנים הרבה.

שמעתם? כך הוא היה עושה, כאשר היה קורא בתורה. אפשר לעשות לפעמים תנועות בקול. למשל, אומרים את הפסוק, מַה פִּשְׁעֵי מַה חַטָּאתֵי כִּי דָלַקְתָּ אֲחֵרֵי ובראשית ל"א, ל"ז, באופן רגיל. אבל אפשר להגיד זאת אחרת [מרן שליט"א מדגים זאת], לעשות בתנועת הקול קצת הרגשה כזאת של תרעומת, כמו שעשה יעקב אז. וכן בפסוק ובראשית מ"ב, כ"א אַבְל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אֲחֵינוּ וגו', הרגשה של צער וחרטה.

אבל, הוא היה עושה גם תנועות ביד.

שאלה מהקהל: מה עם התפיסה של ספר התורה?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות שבמלים האלה, במקומות המיוחדים, שעשה תנועות, הוא החזיק ביד אחת. הרי בשעת הברכות, צריך להחזיק בשתי הידיים, אולם בזמן הקריאה, מספיק יד אחת. אמנם אצלינו אוחזים גם בזמן הקריאה בשתי הידיים, אבל העיקר הוא לאחוז ביד ימין, כמ"ש בס"ד בעיני יצחק על ש"ע המקוצר. א"כ יכול להיות שהוא עשה זאת בידו השנייה, כי בה לא צריכים להחזיק. או שבאותו הזמן הוא עשה כך, בשתי הידיים, ואח"כ חזר לזה. אבל כתוב בשבט מוסר "בידו", ולא בידיו, משמע יד אחת בלבד.

למשל, כאשר הוא קרא בפרשת בהעלותך, וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ לֹא אֵלֶיךָ וּבמדבר י', ל"ג, עשה באצבע הוראת שלילה, לימין ולשמאל. מובן שהאנשים היו מסתכלים עליו, כי אם היו מסתכלים בחומשים אזי אף אחד לא יראה. אנחנו כיום, איננו מסתכלים בכלל על הקורא, אבל בדורות הראשונים האנשים רק הקשיבו.

שאלה מהקהל: בהפטרה שקראנו השבת, יש ממש שינוי משמעות, מה שנתן הנביא אמר לדוד המלך על אדוניה.

תגובת מרן שליט"א: יפה.

אמנם יתכן שהטעם שהעולם לא נוהג כך, כי פעמים רבות הדבר משתנה לפי הפירוש או המדרש וכו', ולכן כשעושים רק כפי הטעמים, בלי הרגשות מיוחדות, זה 'סובל' את כל ההבנות. וע"ד שאחז"ל לגבי חסרות ויתירות, יש אם למסורת, וכל כי האי גוונא.

שאלה מהקהל: אפשר לעשות תנועות גם בתפילה?

תשובת מרן שליט"א: מסתבר שכן. אבל העיקר הוא, לא לעשות דברים מוזרים ומשונים מדאי, שח"ו האנשים לא יצחקו. וכדומה. כל ערום יעשה בדעת.

שני ביאורים למנהג אבותינו נע"ג לומר את שירת הים, בתורת סגולה בדוקה להינצל מאויבינו ושונאינו. מנהג אבותינו בידינו, בזמן שח"ו שונאי ישראל מרימים ראש, מציקים לישראל עם קדושים, סגולה בדוקה ומנוסה, שאומרים את שירת הים. דהיינו, עושים קיבוץ עצרת תפילה, אומרים סליחות, ובסוף פותחים את ההיכל ואומרים בעמידה את שירת הים.

דיברנו על כך כבר בזמנו, כי ישנם כאלה השואלים, מה המקום לשירה – ויושע וגו' – אם עדיין לא היתה הישועה? הרי ישנה צרה, וכבר אתה אומר ישועה?

לעניין הזה, ישנם שניים – שלושה הסברים, וכעת נאמר שניים. אחד בקיצור, כיון שהארכנו על כך כבר בעבר.

העניין להגיד ויושע י"י ביום ההוא וגו', לומר את שירת הים אפי' שעדיין לא נעשה הנס, אנחנו מראים בזה את האמונה והבטחון שלנו, כי אנו סמוכים ובטוחים שבודאי הקב"ה יעשה לנו נסים ונפלאות, עוד לפני שהדבר נעשה. מְהִלָּל

אָקְרָא יְיָ, וּמַאֲיְבֵי אֱוִשַׁע וּשְׂמוּאֵל בִּי כ"ב, ד"ו. הזכות הזאת, של־אמונה והבטחון, שאנחנו מהללים את שם ה', בזכות זאת זמאויבי אושע'. ככה רש"י שם מפרש בהדיא. אנחנו שרים, כביכול כבר היתה התשועה, כי אנחנו בטוחים שזהו מה שיהיה. 'אז ישיר', לא כתוב 'אז שר'. וכמובן, למרות שהמדובר על קריעת

ים סוף, אבל ישנם בכך רמזים על העתידות, כפי שמבואר בספרים.

והבאנו לכך אז בס"ד, עשר ראיות. הראיה הראשונה היא במכילתא, כי גם בקריעת ים סוף היה כך. בפעם הראשונה שנאמרה שירת הים – כך מובא במכילתא ובמדרש הגדול, לגבי הפסוק [שמות י"ד, י"ד] יְיָ יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְחַרְשׁוּן – כי רבי אומר, שהפסוק הזה הוא בתמיהה. משה רבינו אומר לעם ישראל, י"י ילחם לכם, ואתם תחרישון? מה אַתְּכֶם? למה אתם שותקים. שאלו בני ישראל, מה נאמר? אמר להם, אתם תשבחו ותפארו ותרוממו את הקב"ה, ומיד התחילו לומר 'אשירה לי"י כי גאה גאה'. עוד לפני שהיה, קריעת ים סוף.

ואין לשאול, איך הם ידעו, את כל הפרטים? כיצד הם אמרו, 'סוס ורוכבו רמה בים, קפאו תהומות בלב ים', 'צללו כעופרת?' אלא התשובה, שהדבר היה ברוח הקודש, שרתה עליהם רוח הקודש. ואיך כולם אמרו את השירה, בבת אחת? מי ניסח להם? הרי הם לא ידעו עדיין מה לומר? שמע מינה.

זהו הסבר אחד, שכבר הארכנו עליו בעבר, בשיעורי פינחס ומטות התשע"ד בשכ"ה.

ביאור דברי הגר"י איבשיץ זצ"ל כי שרה הביאה לאברהם את הגר בכדי לבטל את הכישופים ממנה, ביאור המושג שהכשפים מכחישים פמליא של מעלה, ותשובה לשאלה כי שרה אמנו אמרה בעצמה 'הנה נא עצרני י"י מלדת'.

כעת בס"ד, רצוני לומר הסבר נוסף.

הרי הצרה באה, כיון שהשטן וגונדא דיליה מקטרגים בשמים על עם ישראל. כאשר הם שומעים כי עם ישראל אומרים שירה, נהיה נס ונסתם להם הפה. הם מתבלבלים, וחושבים שאין מה לקטרג יותר על עם ישראל.

דבר זה למדנו מתורת הגאון רבי יהונתן איבשיץ, בספרו תפארת יהונתן, המסביר [בפרשת לך לך, עמי י"ט] דבר נפלא, לגבי מה שאמרה שרה אמנו לאברהם אבינו, הִנֵּה נָא עֲצַרְנִי יְיָ מִלֶּדֶת, בֹּא נָא אֵל שְׁפָחֲתִי אוֹלֵי אֲבָנָה מִמָּנָה [בראשית ט"ז, ב"ו]. הוא שואל, מה הפירוש? וכי אם הגר תלד, גם שרה תלד? מהו הקשר?

שערי יצחק – השיעור השבועי

היא עדיין לא ילדה, אלא רק אחר כך. קרא המלך לאותו חכם ושאל אותו, תגיד לי, וכי התלת ביי? מה עשית? ענה לו, תשמע אדוני המלך. אני הבנתי, כי ישנו כאן משהו לא טבעי, זהו כישוף. לכן עשיתי את החכמה הזאת, כדי שהמכשפים יתיאשו מן הכישוף שלהם, ויזרקוהו.

אומר הגר"י איבשיץ, כי זהו מה ששרה אמנו עשתה. היא ראתה שאינה יולדת, היא כבר זקנה בת שמונים, וחשבה כי בטח המצרים עשו לה כישוף, כיון שהם רוצים שהגר המצרית – בתו של פרעה – היא תינשא לאברהם. לכן היא אמרה, טוב, בסדר. עדיף שניתן אותה לאברהם, והעיקר שהם ירדו ממני, ויבטלו את הכישוף.

כך הוא כותב, וכן העניין כאן בשרה, דהיתה רואה דהקשתה, ולא תוכל לבוא להריון כלל. ואמרה בנפשה, דמצרים מלאה כשפים המה, ובודאי יעשו הכישוף, כדי שישא אברהם להגר. ולכך היתה נותנת היא שפחתה לאברהם לאשה, כדי שיזרקו הכישוף, ויהיה לה ג"כ בנים ממנו.

פירושו, הרי מיד כשהודיעו שהמלכה ילדה, אף אחד לא הלך לבדוק האם היא ילדה, או שלא ילדה. האמינו בלי לברר. אותו דבר המקטרגים, לא חושבים שמטעים אנחנו אותם. אולי כדאי שאגיד לכם את הסיפור מן המקור, זהו סיפור ממש נפלא.

מביא זאת מהר"ר מנשה בן ישראל, בספרו נשמת חיים [מאמר השלישי, סוף פרק כ"ג], הוא כותב זאת שם עם כל הפרטים, כדי שלא נאמר שזהו משל, כדאיתא בעירובין דף ס"ג ע"א. וז"ל, ודומה לזה ראיתי בס' הגמוני העיר פורטו במלכות פורטוגאל, שם כתוב איך בשנת אלף ושלוש מאות וכ"ט למנין הנצרים, ולחשבוננו חמשת אלפים ושמונים ותשעה, נשא דון אפונסו האחד עשר מלך קאסטילה, דונה מאריה בתו של דון אפונסו הרביעי מלך פורטוגאל, ותהי לו לאשה. אולם בהיות שבעלה היה אוהב בדביקה בחפיצה ובחשיקה לדונה ליאונור דיגושמאן, ובאהבתה ישגה תמיד, וישנאה

ישנן אמנם תשובות אחרות לשאלה שלו, אולם תשמעו את תשובתו.

וזה לשונו, ונראה דמעשה בפארטוגאל – דהיינו נראה לתרץ בהקדים מעשה שהיה בפורטוגל – דהמלכה הקשתה בלדתה, והיו קוראים לכל הרופאים ומילדות וחרטומים, ואין עוזר לה. והיה שם איש אחד, ושמו חושים בן דן, ואמר, אני אייחד את עצמי עם המלכה בחדר אחד. וכי אקרא בקול גדול, ואפעה כדרך הקוראים על הצלחה, יהא קול ענות גבורה, ויחגגו בחופים ובמחולות. ויעשו כן. ואחר שעה או יותר, היתה יולדת המלכה.

ויהי כאשר שמע המלך אלו הדברים, שאל לחושים בן דן לאמר, מדוע ככה עשית והתלת ביי? והשיב, כי ראה ראיתי שורש בדבר זה כמין כישוף, ולכן אמרתי בלבי להטעות אותם, דכבר ילדה המלכה. וכשישמעו אלו דברים, יסברו שכן הוא האמת, וייראו לנפשם ויזרקו הכישוף, ואח"כ תלד.

הוא מביא את הסיפור בקצרה, אבל מקור הסיפור הוא בספר נשמת חיים, שם הוא מוסבר בהרחבה.

היה אחד ממלכי ספרד, שהמלכה בהריון הראשון שלה, היתה מקשה ללדת, במשך עשרה ימים. כל המילדות והרופאים כבר התייאשו, היו בטוחים שהיא הולכת כבר למות. היה שם חכם יהודי, אשר אמר למלך שהוא זה שיטפל בעניין. אבל, תוציא את כולם. שישארו רק המילדות, ואני. אולם, אני מתנה עמך משהו. מי שיבשר לך ראשון שהיא ילדה, אתה תתן לו פרס גדול. דבר שני, מיד תפרסם בכל העיר, שיצלצלו בפעמונים. הרי כולם מחכים כבר, כי הבן של המלך עומד להיולד, יורש העצר, א"כ שיצלצלו מיד בפעמונים.

המלך הסכים, וכך היה. אחרי כמה דקות, לאחר שהוא נכנס לחדר וכו', המלכה ילדה. ואז יצאה אחת המשרתות, 'טסה' ראשונה בכדי לקבל את הפרס, הודיעה על כך למלך, ומיד העיר צהלה ושמחה, פעמונים בכל העיר. והנה, אחרי רבע שעה, אכן ילדה המלכה. אבל בנתיים, המלך הבין שבעצם מתי שאמרו לו,

המלך שנאה גדולה מאד. היתה שם בעיא עם מישהי אחרת, שהמלך נתקשר אליה, ואז שנא אותה.

וירא ה' כי שנאה היא, ויפתח את רחמה, ותהר האשה. המלכה הרשמית, צריכה ללדת.

ויקרבו ימיה ללדת, ותקש בלדתה, כי נהפכו עליה ציריה, ובתוך עשרה ימים רצופים לא יכלה ללדת, כי החשוקה ואהובה של המלך, דונה ליאונור הנז', הכניסה עמה בחדרה [לא בחדר היולדת, אלא של דונה ליאונור, כמובן מן ההמשך. יב"ן] מכשפה ערבית, ועשתה לה כישופיה אשר דחקה בין ידיה.

השונאת שלה, אשר התחברה עם המלך, לקחה בשכירות מכשפה בכדי שתמות. והמלכה יושבת מתעצבת, קרובה למות.

אין דן דינה למזור, ורפואות תעלה אין לה עוד. לא מצאו תרופה למחלה, כי זהו כישוף, זה לא דבר טבעי, ואף אחד כבר לא נתן סיכוי שהיא תבריא.

והנה בחצר בית המלך, איש עברי מאנשי בני עמנו, רופא מובהק ותוכן גדול למלך (אשר כפי הנראה היה ר' יצחק ישראל). זה היה מישהו מפורסם, חכם גדול בדורות ההם.

אחר שנשא ונתן בדבר, גמר בדעתו שענין התאחרות הלידה, לא היה כפי הטבע אפשרי, כ"א ע"י איזה כשופים. ו[ל]כן יעץ למלך, שיאמר לכל העם הנצבים עליה שיצאו כולם החוצה, ולא יעמוד עמה כי אם הוא, ואיזה נשים, שתשתדלנה על ענייניה. ושהאשה אשר תבשר לו מלידת המלכה, יעשרנה המלך עושר גדול, ועם מתנות גדולות יכבדנה. זאת היתה חכמה, כדי שלא יגידו שהמלכה עדיין לא ילדה. הוא טשטש את הדבר, שיהיה ככה בהפתעה, שאף אחד לא ילך לבדוק האם זה נכון או לא נכון, אלא ישר ילכו כדי לקבל את הפרס.

ו[ש]תקף – כדי הדבר יתפרסם, כי אם מישהו ירצה להכחיש זאת, ופתאום ישמעו משהו אחר, אזי יהיה בלבול – בכל מגדלות העיר, יקישו הפעמונים וישמחו הכל בטוב-מזלו של מלך.

וכן נעשה. וישאר הוא ואיזה נשים עמו. ואחר איזה זמן, אמר הרופא, עת ללדת ילדה המלכה. פחש להן. הם לא ידעו.

ותכף פתחה הדלת ויצאה כברק, א' מהנשים להגיד אל המלך, ולהרויח בשורתה. ומיד בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך, וקול הקריה הומה, ילדה המלכה. והעיר ואלאדוליד, צהלה ושמחה.

ויהי כשמוע דונה ליאונור השמועה, כי באה אל אזניה, ותתחלחל מאד, ויחר אפה, ותגע [צ"ל ותגיע, או ותגיד] לערבית המכשפה ותאמר לה, מה עשית לי כלבה, ולמה רמיתיני? הנה הכישוף שלך לא עזר, לא הצלית. רימית אותי.

והערבית בחשבה שלא היו עוד לתועלת הכשפים אשר דחקה בין ידיה – המכשפה שומעת שהכישופים לא עזרו – ותפתח אותן, נפלו הכשופים לארץ, ונאפויה מבין ידיה. באמרה, מה אעשה לך הגברת? האל, על כל יכול. הקב"ה עשה זאת. כחו בלתי תכלית, וידו העליונה על כל משלה. אני כן עשיתי כישופים וכו', אולם הקב"ה הוא מעל הכל. זאת לא אשמתי. לא רימיתי אותך.

והיא לא ידעה, כי מה היתה לו לרופא המלך, עצתו אשר יעץ. והי כאשר חשב, כן היה. כי תכף שהמכשפה השליכה הכישופים מן ידיה, ילדה המלכה ותלד בן, וממות לחיים ניצלה.

ואם הייתי כותב כל מה שראיתי כתוב מענייני הכישופים לספרם, לא יספיקו אמרים ומלות, יכלו ימים ולילות בסיפורים והגדות.

הוא – מהר"ר מנשה בן ישראל – כותב זאת, מלבד מה שמביא שם הרבה ראיות כי הכישופים זהו דבר אמיתי, הוא מביא מעשים, וכן את הגמרא במסכת סוטה [פרק ג'] לגבי יוחני בת רטיבי, שהיתה מכשפה העוצרת את רחמי הנשים מעוברות בכישופים, שלא יוכלו ללדת. וכאשר הודיעו לה, תשמעי, היא מקשה ללדת, היא היתה אומרת, שהיא תלך להתפלל עליה, ומבטלת את הכישוף, ואז היא היתה יולדת. כולם חשבו שהיא צדיקה כביכול. אבל הכל היה רשעות מצדה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

זהו המשך הגמ' שם בסנהדרין, אין עוד מלבדו [דברים ד', ל"ה], אמר רבי חנינא, אפילו לדבר כשפים. ההיא איתתא, דהות קא מהדרא למשקל עפרא, מתותי כרעיה דרבי חנינא. אמר לה, אי מסתייעת, זילי עבידי, אין עוד מלבדו כתיב.

מפרש רש"י, אפילו כשפים – אין בהן כח לפני גזרתו, שאין כח מלבדו.

היא רצתה לעשות מְכַשְפּוֹת, לקחה עפר מתחת כרעיו. אם תצליחי תעשי, אבל אין עוד מלבדו יתברך.

ידוע כי הגר"ח מואלאזין בספרו נפש החיים [שער ג' פרק י"ב] מבאר, מה הפירוש 'מכחישין פמליא של מעלה'? ח"ו הרי לא יכול להיות דבר כזה, שהכשפים יכחישו פמליא של מעלה ממש.

אלא הוא אומר, כי הדבר תלוי. אין המדובר על המרכבה הקדושה, אלא על מה שמתחת לזה. פמליא של מעלה היינו, הכוכבים והמזלות. הקב"ה נתן לכוחות הטומאה – לכשפים – כוח להתגבר, יותר מאשר המזל, הכוכבים והמזלות שיש להם השפעה על העולם שלנו. אבל לא נגד המרכבה הקדושה של מעלה. וזהו מה שאומר רבי חנינא, 'אין עוד מלבדו'. דהיינו, רבי חנינא הוא דבוק וקשור עם הקב"ה.

לאו למימרא שרבי חנינא סמך על הכוח שלו, הוא לא ח"ו תלה במעשים הטובים שלו.

וזה לשונו שם, באמת אין בכוחות המרכבה טמאה, שום כח מעצמם חלילה. אלא שהוא יתב' קבע כחם, למעלה מכחות טבעי הכוכבים ומזלות, כדי שעל ידי זה יהא ביכלתם לעשות פעולות, אף גם לשנות סדרי טבעי המזלות. ובלתי יתב', הם אפס ותהו.

ולכן גם ר"ח, לא שפִּטַח על זכות קדושת תורתו ומעשיו המרובים, רק שידע ושיער בנפשו שזאת האמונה קבועה בלבו לאמיתה, שאין עוד מלבדו יתב' שום כח כלל. והדביק עצמו בקדושת מחשבתו, לבעל הכחות כולם, אדון יחיד המלא כל עלמין, ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל. לכן היה נכון

לענייננו, השטן וכל המקטרגים בשמים, כאשר רואים שעם ישראל שמחים וצוהלים, וישע י"י וגו', יש לנו תשועה, הם לא הולכים לבדוק האם אכן ישנה תשועה או שלא, אלא נסתם להם הפה.

ואם תשאלו, הרי עשינו זאת כבר הרבה פעמים, כיצד הם לא למדו את הלקח?

התשובה היא, כי הם שכחנים. כידוע, השטן הוא שכחן. זהו דבר מעניין. השטן יודע את תפקידו, את הקטרוגים – את העוונות והעבירות – אותם הוא אינו שוכח. זהו כפי שכתוב, כי השטן בכל שנה נבהל מן התקיעות, כי הוא חושב שכבר בא המשיח. התוספות בראש השנה [דף טז: ד"ה כדן] בשם הירושלמי, בהיל ולא בהיל וכו'. וכולם שואלים, מה הפירוש? הרי כבר עשרות שנים, הרבה פעמים עשינו כך? אלא התשובה, כי הוא שכחן. רואים זאת בכמה וכמה מקומות. וכבר דיברנו על כך בעניין הקטורת והמגפה רח"ל.

א"כ לפי דברי התפארת יהונתן, שרה אמנו חשבה שעשו לה כישוף, ולכן היא הביאה את הגר, כדי שיבטלו ממנה את הכישוף.

לכאורה, התפלאתי פלא עצום. הרי כתוב בגמרא בסנהדרין [דף ס"ז ע"ב], שהכשפים מכחישים פמליא של מעלה. וזה לשון הגמ', אמר רבי יוחנן, למה נקרא שמן כשפים? שמכחישין פמליא של מעלה. זהו נוטריקון, כישופים – כחש פמליא. הם מכחישים פמליא של מעלה ע"י פעולותיהם.

נאמר עד"ז בלשון מליצה, וכי הגר"י איבשיין חס ושלום, 'מכחיש' פסוק מלא? הרי כתוב, 'עצרני י"י מלדת' דהיינו, ה' עצר אותה, לא הכישופים. כתוב זאת גם בילקוט שמעוני, ובפסיקתא זוטרתי הנקראת לקח טוב, במפורש, שרה אמנו אמרה, אני יודעת, לא כישופים ולא קמיע, הכל בא מאת ה'.

שאלה מהקהל: אבל כתוב שאדם גדול כרבי חנינא, הדבר לא יזיק.

תשובת מרן שליט"א: יפה. אתה שואל עוד קושיא.

לבו בטוח בזה, שלא ישלטו עליו פעולות הכשפים הנמשכים מכחות המרכבה טמאה. כפי שידוע על גדולים וצדיקים, אפילו שהיה מצב של סכנה, יריות מימין ומשמאל, הם נתבדקו במחשבה 'אין עוד מלבדו', וכיון שלא הסיחו דעת מהקב"ה הם ניצלו, בניסי נסים. אסדכן, וכי שרה אמנו היא פחות מרבי חנינא? שרה אמנו, שנקראת יסכה – ע"ש סוכה ברוח הקודש, גדולה מאברהם אבינו, אברהם אבינו טפל לה בנביאות. חושבני, שתי תשובות.

אחת, כי לגבי רבי חנינא, מדובר על זמן קצר. המכשפה רוצה לקחת עפר ולעשות כישוף, א"כ בזמן הזה, שהדבר יכול להיות, הוא יכול שלא להסיח דעתו מהקב"ה בשום רגע. אבל לגבי שרה אמנו, זהו דבר אשר היה בעבר, יכול להיות איזה מצב שהיא הסיחה דעתה. אפי' שהיא נביאה גדולה, יכול להיות היסח הדעת מ'אין עוד מלבדו'. שם הכישוף כבר פעל ונעשה, ואת הנעשה אין להשיב. זהו דבר אחד.

דבר שני, אולי לפי רש"י יש לנו תשובה. רש"י מסביר את דברי רבי חנינא, אין עוד מלבדו כתיב – ואם המקום חפץ בי, לא תוכלי להרע. ואם תוכלי, מאתו יצא, ואני מקבלן.

רש"י מוסיף כאן משהו. 'אין עוד מלבדו', אם זה יהיה רצון ה', אם יצליח הכישוף, הדבר יצא מאת ה'. א"כ זהו מה ששרה אמנו אומרת, עצרני י"י מלדת. גם אם זהו כישוף, אם הוא הצליח, זה מאת ה'. כי הקב"ה, הוא מעל כל הכוחות כולם. א"כ בסופו של דבר, הכל חוזר ומתייחס אל הקב"ה.

שאלה מהקהל: אבל אחרי הרבה שנים שנעשה הכישוף, היא יכולה להסיר אותו.

תשובת מרן שליט"א: אחרי שהכישוף נתפס, קשה להוריד אותו. אמרנו שתי תשובות. א' כי אין מלבדו, רבי חנינא יכול שהכישוף לא יעבוד, כי בכל הזמן הזה הוא יכול להיות בלי היסח דעת גמור. אבל שרה אמנו חוששת שהיה בעבר מצב של היסח הדעת, ואז הכישוף פעל. ואחרי שזה נתפס, קשה לשנות זאת.

זהו התירוץ הראשון.

והתירוץ השני, לפי מה שהבאנו מדברי רש"י, כי גם רבי חנינא אינו שולל זאת, שהמכשפה ודאי לא תצליח. אם כי הדבר קצת קשה, כי ממסכת חולין [דף ת.] נראה כי הוא חשב שבדאי הכישוף לא יצליח, אבל אינני רוצה כעת להתרחב כאן, ולפלפל בדברים צדדיים.

והערה בכתב מהקהל, לאחר השיעור: לפי פשטי המקראות, ביאור התפארת יהונתן לכאורה קשה, דבשלמא אם היתה שרה עושה זאת בעוד שהיא יכולה ללדת בדרך הטבע. אבל הרי היא עשתה כך בעת שכבר חדל להיות לה אורח כנשים, וכבר נתייאשה. שהרי אפילו כשבישר לה המלאך שתלד, צחקה על כך בקרבה. וגם כשילדה לבסוף, אמרה מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה וגו'. וזה קשה גם לטעמים שביאר מהר"י גזפאן במנחת יהודה שם (ועיי' עוד שם גבי רחל), ויסוד דבריו כבר נזכר במפרשים שקדמוהו.

תשובת מרן שליט"א: זה שחדל לה אורח כנשים, כתוב רק לאחר מכן, בפרשת וירא. כעת בפרשת לך לך מובן שעדיין לא חדל לה.

המשך בעניין נוסח מי שבירך לעומדים במערכה וכו' [שפורסם בשיעור הקודם], הרחבה לגבי השאלה בעניין המלה 'ישכילו ויצליחו', דברים מתוך מאמרו של הרב וינטרוב שפורסמו בשנת התשס"ה, אשר מחזקים את דברי מרן שליט"א.

בעניין ה'מי שבירך', זכינו שנדפס ופורסם [בחוברת השיעור הקודם] נוסח יותר משופץ, ורציתי להוסיף בעזרת הי"ת עוד כמה פרטים. מישהו שאל אותי, למה אנחנו אומרים, שיישכילו ויצליחו? אם רוצים להתפלל עליהם, אפשר להתפלל שה' ישמור אותם, אבל שתהיה הצלחה? וכי הם עושים עפ"י דעת תורה? הם שואלים מהי ההלכה?

למשל, התחילו את הקרב – הכניסה הקרקעית לעזה – ביום שב"ק, מי אמר שהדבר מותר? הם מסתמא עושים דברים, לא עפ"י דעת תורה, אלא לפי 'הראש' שלהם.

בשלמא זיהוי החללים והקבורה, מסתמא נעשה על ידי רבנים, אבל הדברים האחרים

שערי יצחק – השיעור השבועי

נלחמים בבת אחת, הסכנה היתה הרבה יותר עצומה. הם רצו לבוא על עם ישראל, כמו מלקחיים. לבוא מימין ומשמאל. ואז הפחד והאימה והבלבול, היה יכול להיות הרבה יותר מסוכן. רח"ל.

אין ספק, כי גם זה חסד עצום מהקב"ה, שהם לא תיאמו ביניהם. בזמן שהתכנית ביניהם היתה תמיד ההיפך, לשתף פעולה, וב"ה ברגע האחרון הקב"ה הפר עצתם ובלבל מחשבותם. כך לגבי העניין דלעיל.

הנה אני רואה כי גם הוא – הרב אליהו ישראל וינטרוב זצ"ל – בזמנו כבר אמר את הכיוון הזה, והוא לא ראה בכך משהו פגום, כפי שמשוסמה הרב יחיאל יעקובזון נר"ו חושב.

*

עניין נוסף, בהמשך הוא כותב כך, לאחרונה, פורסם בציבור שיטה חדשה! בהנהגת הציבור, אשר לא שמענו ולא ראינו מרבתינו, והם לא מרבתיים, אף פעם לא היה דבר כזה!

שמו של חידוש זה, הוא "אלף למטה", שפירושו שכל אחד מבני הישיבות והכוללים "יאמץ" לעצמו "חיל" שיהיה תלוי "על חשבוננו", שילמד עבורו או יתפלל עליו. דבר זה הוא טרף! ומעולם – אמר זאת הרב ישראל אליהו וינטרוב, שהיה 'מקובל' ליטאי. זהו שילוב מיוחד, לא מצוי כ"כ אצל הליטאים. 'מקובל' בשיטת הגר"א, כפי הדרך שלהם. היכרתי אותו, הוא היה גברא רבה – בזמן שחיו כאן הרב מבריסק זצ"ל ושאר גדולינו זצ"ל, לא היה דבר כזה (בשום מלחמה), לתת לבן תורה תפקוד חדש... חיל על חשבוננו...

ואכן, מי שהוא תמים! מגיב: "מה רע בדבר כזה, אדרבה, הלא הם מוסרים נפש בשבילינו, א"כ למה לא? זהו דבר חשוב מאד..."

העובדא שכל שני וחמישי, יכולים למכור לציבור דברים חדשים אשר לא שערום אבותינו, ויתקבלו אצלו כ"כ בקלות, הנה אין זה מורה על התפתחות לטובה בציבור. אלא אדרבה, רק על האי יציבות והערעור שיש בהשקפה. ומי שאינו מיושב בהשקפה, יכולים להכניס בדעתו כל מה שרוצים.

שהם מחליטים, מי אמר שהחלטתם היא עפ"י התורה וההלכה? על כן, שנתפלל רק שה' ישמור אותם, אבל לא שיצליחו. כך הוא טען. והוא אמר, כי הוא ראה זאת אצל הרב וינטרוב. ביקשתי ממנו – זהו ידידנו הרב אלעזר יוסף הי"ו – והוא הביא לי את מה שכתב הרב וינטרוב, אלו דברי התעוררות שהוא אמר בזמנו בשנת התשס"ה, אולם לא ראיתי שם את הכיוון הזה, להתפלל רק לשמירה ולא להצלחה. אינני יודע, מהיכן הדבר יצא? אולי ישנו ממנו מאמר אחר, אולם במאמר שקיבלתי, הדבר אינו מובא.

אבל שמחתי לראות שם, שהוא מעיר ומדגיש, כמה דברים חשובים. הדבר היה אז בחודש טבת, ומעניין כי גם הוא מדבר לגבי הימים הנוראים, וכותב – כפי שאמרנו בזמנו – בזה"ל, הקב"ה דן יחידי, והכל נקבע אך ורק על ידו, ומבלי שיש אפשרות לאף אחד לברוח מהפסק הזה. וכנראה שתפילותינו לא היו מספיק כדבעי, עד כדי שהיה צורך שמן השמים יעמידו אותנו בפני איום שיש בו ממש.

זהו בדיוק מה שדיברנו, לגבי המצב של עכשיו, כי מאחר שהדבר קרה בשמיני עצרת, הדבר סימן משהו פגום. לאפוקי מה שהרב יעקובזון משוסמה הלך בכיוון הפוך. אם כי מצד שני אין ספק, שהקב"ה עשה לנו חסדים גדולים, המצב היה יכול להיות הרבה יותר חמור, לפי התכניות שלהם שנתגלו, הם עשו רק מעט. ברוך ה'. ברור ואין ספק, כי ישנו צד שני למטבע, כי ישנה לנו זכות, דוקא אחרי הימים הנוראים. אבל כנראה בכל זאת, הדבר לא היה מספיק. הגם שהיה דין, בכל זאת היה מעורב עמו חסד, מדתו של הקב"ה, ובודאי שבסיום הימים הנוראים זאת זכות גדולה לעם ישראל.

ובפרט, חושבני כי הם עשו טעות חמורה. הרי כל הראש של'ערבים היה, תכניתם היתה, להקיף את עם ישראל מכל הצדדים. מהצפון ומהדרום ביחד, ובמרכז. לבוא לפחות משני הצדדים. אבל מסיבה מסויימת, הם עשו טעות, כי הם לא תיאמו עם הצפון. החליטו לבדם לצאת, בצפון בכלל לא ידעו. אם הם היו

ברצונינו לברר כאן את חומרת הענין, ובפרט שהיא בעיא עמוקה מאד. אמנם בהקדים, דבודאי אין כאן הנדון על עצם המושג של תפילה בעת צרה, ובודאי פשוט הוא דעת צרה ומלחמה, הוא סיבה לעורר אותנו להתפלל על ישועה. אבל בודאי אין אנו 'מאן דאמר' להגיד להקב"ה איך לעשות, ומה לעשות, וכל חובתינו בעת כזאת אינה אלא כפי המבואר בשו"ע שבעת צרה מתפללים על ישועה, ותו לא מידי! הוא מאריך שם.

בודאי, נכון צריכים לישועה ויכולים להתפלל שיחזרו לחיים – אם כי המדינה היא מדינת רשע וכשאחז"ל דבעקבתא דמשיחא ראשין דעמא (השולטים) מערב רב אינון, וכמו שנדבר מזה בהמשך, אך החיילים הרי הם בגדר תינוקות שנשבו, (וכש"כ ר' אלחנן בקוני' עקבתא דמשיחא) ומגיע להם הצלה, ואין מה להסתפק בזה – אבל לעשות כאן שותפות? ולהסתכל כאילו יש כאן מגע וחיבור בין המחנה שלנו למחנה החילוני, זהו טרף!

כי שותפות זו, פירושה הוא, שהמחנה התורתי מכיר את עצמו כחלק מהמערכה, והוא עושה פחות ממה שהחיל בחזית עושה (כי הרי הוא לא נמצא שם) וממילא נוצר רגש של נחות דרגא בעסק. ואז כתגובה, משפילים את כבוד התורה לגמרי, שיהיה ה"ישיבע מאן" – איש ישיבה – טפל לחיל.

שוב, עלינו להבהיר אין המדובר כאן על תפילה לישועתם, כי הם תינוקות שנשבו ואין מה להסתפק ע"ז, אבל לעשות שותפות? ולהעמיד את התינוק שנשבה בראש, ואתה – הבן תורה – טפל?... שמה של שפלות זו היא "ונהי בעינינו כחגבים!", הם – החילים – ענקים, ואני – הלומד תורה – חגב למולם...

אם כי הדברים חריפים, אבל לצערנו זו היא המציאות. לקחו כאן את העולם התורתי, שהוא ואך ורק הוא, עצם המציאות ומרכז המציאות, ומעמידים אותו מול... (לא פחות ולא יותר) חיל?! התורה שהיא המציאות ואשר ירדה לעולם בסיני, לא ניתנה לחילי צה"ל! אלא ניתנה לכלל ישראל, תופשי התורה! וכל

זמן שאנו אוחזים בתורה אנו מובטחים שהשי"ת יושיע. אבל אם ח"ו משפילים את כבוד התורה... לעומת הרובה... וכאילו חלילה הוא חשוב יותר, אז אין אנו יודעים איזה תוצאות ח"ו יכול לצאת מזה רח"ל.

זהו הטרף שיש באותה תפיסה של "אלף למטה"... תפילה, אכן... אבל שותפות?? הרי זה בגדר גשר בין ב' המחנות, באופן שהוא חד סיטרי, הליכה מאיתנו לחלק שלהם... (כי חלק תורתנו ותפילתינו משייכים אליהם) ואנו אין לנו חלק עימם כלל וכלל!

הדבר חשוב מאד.

צריכים לדעת, שלא יהיה בלבול השקפתי, כי העניין הזה כבר הביא עוד בלבולים. למשל, באחת המלחמות הקודמות, כבר היתה התארגנות בשם נחל"ה, ר"ת נ'שים ח'רדיות ל'מען ה'חיילים. להכין ולתרום להם בגדים ואוכל. וכדומה. הדבר היה 'נותן טעם לפגם'. ארגון זה עורר התנגדות.

ובעניין הגדרתם כתינוקות שנשבו, נדבר בל"ג בהזדמנות.

אבל עכ"פ לגופו של עניין, גם אם נעשים על ידם דברים שלא כהלכה, מסתמא בטח הם לא שואלים דעת תורה, הרי רבי עקיבא היה נושא כליו של בן כוזיבא. כך הרמב"ם כותב בהלכות מלכים [פרק י"א הלכה ג'], ומקורו בגמ' מסכת סנהדרין ודף צ"ג ע"ב. מצאו המקור לזאת בגמרא כת"י תימני, בזה"ל, תניא, רבי עקיבא נושא כליו של בן פּוֹזִיבָא היה. הכסף משנה ושאר המפרשים לא מצאו את המקור של הרמב"ם בזה, אולם זאת ברייתא במסכת סנהדרין, בכת"י מתימן. הבאנו זאת בזמנו [בשיעור מוצש"ק בחוקותי התשע"ו].

כתוב לגבי בן כוזיבא, שהיה נקרא בר פּוֹזִיבָא, כי ע"י שהצבא היו מטיפי אצבע, אמרו לו החכמים למה אתה עושה בעלי מומים, אז הוא שמע להם. כנז' בירושלמי תענית פ"ד הל"ה, דף כ"ד ע"א. אבל זה שהוא בעט ברבי אלעזר המוֹדְעִי, וכי הוא שאל את רבי עקיבא על כך? ואעפ"כ סָבַר רע"ק כי הוא המשיח, וקרא עליו את הפסוק דרך 'כוכב' מיעקב.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ספר, להשיב עליו, אבל כבר אחרים עשו את המלאכה.

ישנם כאלה שאמרו, כי אף אחד לא ענה על הראיות שלו, אבל הדבר אינו נכון. ישנן עשרות תשובות, על מה שהוא כתב. מי שיחפש בספרים, יראה כי ענו על כל שאלותיו. והרב מטשיבין אמר, שמעתי זאת מת"ח חשוב, הרב דויטש שליט"א, כי כל מדרש שהוא הביא, אני יכול להביא לו שתי ראיות מהמדרשים הפוכות ממנו.

בקיצור, לא התייחסו. לא קיבלו את דעתו.

הרשעים גרמו בזמנו לשנאת הערבים הגדולה לישראל, כדברי ספר טוב ירושלם לגבי התקופה שהיתה בירושלם וחברון לפני הקמת המדינה, אולם כיום לא שייך לחיות תחת שלטונם.

אולם מה שכן נכון הוא, כי אולי בימים ההם היה מקום לזה, שעדיף היה שלא יקום השלטון הזה, כי בעצם המלחמה של-ערבים וההתקוממות, היתה בעוונותינו הרבים. זאת אמת, שאי אפשר להכחישה. כפי שהחזו"א ועוד גדולים אמרו, כי הקימו את המדינה, בשביל לקלקל. עיקר כוונתם נגד התורה. הדבר נכון. אבל כיום אנחנו במצב, שכבר אי אפשר להחזיר את הגלגל אחורה. במצב של היום, הדבר נשתנה, אבל אז הדבר היה נכון. וזאת אמת לאמיתה.

למשל, מי שיעיין בספר בטוב ירושלם, יראה כי כל שנאת הערבים בעצם התפרצה, בגלל הרשעים האלה. המחבר הוא הגה"צ בן ציון יאדלר זצ"ל, דרשן ירושלמי מפורסם, ויש לו פירוש חשוב על מדרש רבה בשם תפארת ציון. בס' בטוב ירושלם שהזכרנו, הוא מביא שם (בעמ' מ) על גדולי ירושלם, מזכיר את כל הגאונים והצדיקים שהיו בירושלם, וכותב כי כשבאו הם לייסד ולכונן את הישוב בירושלם וא"י מחדש, היתה ראשית פעולתם לגדור גדר ולסתום פרץ.

כל זמן שהיו גדרים וסייגים אלו קיימים בירושלם, היתה התורה מתקיימת לכל פרטיה ודקדוקיה. ומיום שפרצו פרצות ונהרסו הגדרים, ובפרט גדרי החינוך, השבת והצניעות, ירד מצב הדת מטה מטה, רח"ל, וילדי ישראל מתחנכים

כתוב שם עוד בירושלמי, כי כשברכוכבא היה יוצא לקרב, היה אומר רבון העולמים, לא תסעוד, ולא תכסוף. [פ"י שלא תעזרנו, ואל תשחית אותנו. אלא תניח הכל אל הטבע. קרבן העדה]. הלא אתה אלהים זנחתנו, ולא תצא בצבאותינו יעו"ש. וכי זה היה על דעת ר' עקיבא?

בכל אופן, כדי שלא יהיה בלבול השקפתי, סיגננו כך, 'העומדים במערכה'. לא אנחנו הראשונים שסגננו זאת, אלא זאת כבר חכמה של הרב הגאון וינדלפלד מטשיבין והגרא"ז מלצר, לכתוב 'העומדים במערכה', אלו המלים שלהם, והשתמשנו בהן כיון שזה ממש מוצלח, שלא תהיה אי הבנה.

אבל אני מוסיף, כי זה בעצם כולל את הכל. לאו דוקא את אנשי הצבא, דהיינו הלוחמים, כמו שזכר במקרא ובגמ' סוטה וברמב"ם הל' מלכים מערכי המלחמה, אלא ישנם עוד הרבה אנשים ב'מערכה', כגון המשטרה ואנשי בטחון, בגבול ובכל מקום, מאבטחים וכד'. לצערינו הסכנות הן על ימין ועל שמאל. א"כ כולם בעצם במערכה, מול כל אויבנו ושונאינו.

וכאשר אנחנו מתפללים שישכילו ויצליחו, ההצלחה כוללת את הכל, גם זה שיעשו הכל עפ"י דעת תורה, שהכל יהיה כדת וכהלכה. זה ג"כ נכלל במלה 'יצליחו', שתהיה הצלחה אמיתית. אנחנו מתפללים, כי גם אם אינם שואלים מהי ההלכה, לכל הפחות שיכוונו לעשות כדת וכדין.

דרך אגב, הזכרתי את הרב מטשיבין, צריכים לדעת כי הרב מטשיבין לא הסכים לשיטה של סטמאר, ולכן מתאים לו להגיד את הסגנון הזה. אני אומר, לאפוקי מאלה האומרים, שצריך להתפלל שהמדינה תתבטל, כפי שכבר דיברנו. הרי האדמו"ר מסטמאר חיבר והוציא לאור ספר בשם ויואל משה, בשיטה שהוא ביסס, אבל כפי שאמרנו זאת דעת יחיד. והרב מטשיבין אמר – כך שמעתי מת"ח אחד – כי כל הראיות שהוא מביא, אני יכול להביא ראיות פי שתיים ההיפך. לסתור את כל המדרשים שהוא מביא. אמנם הוא לא חיבר

על דרכי הכפירה והמינות, שבת קודש מתחללת בפרהסיא בראש כל חוצות, ובנות ישראל מתערטלות מקדושתן.

והנסיון מעיד על זה, שהדור שאני מצאתי, היו כולם דרים בעיר העתיקה, ובזמני התחילו לבנות בתים מחוץ לעיר, וכל רוב מנין ובנין של הישוב היה ברחוב שנקרא "רחוב חברון" (להזכיר תמיד זכות ישני חברון) והיינו מרחוב היהודים ולמטה, ע"י שערי בית המקדש – שכל היראים שעברו ושבנו ברחוב זה היו משתחיים נגד שערי בית המקדש – והרחוב "מזבנה" עד שער שכם, וברחוב "באבע האטע" עד "שער האריות".

בשטח הזה היו שנים ועשרים בתי כנסיות, ספרדים ואשכנזים, ושתי הישיבות הגדולות "תורת חיים" ו"חיי עולם", מלבד ישיבות הספרדים, ובשטח הזה היו חמשה עשר בתי מקואות, ובבתי הכנסיות של "שומרי החומות" שהם ע"י שערי בית המקדש הנקרא "שער חנויות" היו שם משמרות, היינו, משמר הראשון מתחילת הלילה עד חצות, ומשמר השני מחצות הלילה עד אור הבוקר.

וישוב הזה, היו מעורבים בשכנות עם ערבים, עם כל זאת לא היה פחד לילך יחידי, שלא היה שום שנאה מערבים לישראל. אדרבא, היתה אהבה בין השכנים הערבים וישראל [אני בעצמי נתגדלתי – כך אומר המחבר הרב בן ציון ידלר – בשכנות עם הערבים, שהוא הישמעאלי היה בעל החצר]. והמשמר הראשון, הלכו לביתם בחצי הלילה. והמשמר השני, באו אף מרחוב "באבע האטע", ולא היה להם שום פחד.

ומהם שהלכו לכותל המערבי בחצות הלילה לומר "תיקון חצות" בבכיות והתלהבות גדולה, ולא היה שום פחד מהשכנים שלנו, והמעשה הידוע שאירע להרש"ש בזה, לא היה אלא מפני שבכיותיו בקול רם הפריעו לשכנים הערבים. וכמו שעמדנו על כך בזמנו. יב"ן, ונראה עין בעין שנתקיים הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" [דברים כ"ח], כי ממש היה נקרא שם ה' על כולם, על

הגברים ונשים ועל הילדים וילדות. היינו, שהגברים היו מעוטרים בזקנים ובפיאות ארוכות, וגם הילדים בפיאות ארוכות, והנשים בבגדי צניעות.

אשרי עין ראתה כל אלה, אשרי עין שראו הילדים הולכים מה"חדרים" לביתם בימים ובלילות, עם הגמרות תחת זרועותיהם. אשרי אוזן ששמעו את קול הזמירות בליל שבת קודש, שבידוע שהרחובות של עיר העתיקה קצרים מאד, והחלונות זו כנגד זו בב' וג' קומות, ובעת שהתחילו כולם לזמר זמירות, היה קולם הולך בכל הרחובות, וכולם הרגישו קדושת המקום וקדושת השכינה ממש, שנתקיים אז הפסוק "כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך, והיה מחניך קדוש" [דברים כ"ג].

כעת תשמעו את דבריו, אבל בעוונותינו הרבים מעת שחסרנו כל אלה, שהכניסו פריצות במקום צניעות, ובלוריות במקום פיאה וזקן, ושעורי ערב מבחורים ובחורות במקום משמורים, ומורים ומורות במקום מלמדים, וספרי חצונים במקום ספר "צאינה וראינה" וכהנה וכהנה, אז נתקיים הפסוק "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך" [דברים כ"ג], והכניס הקב"ה שנאה כבושה מערבים לישראל, והרגו מהם כמה שהרגו והנשאר ברחו חוץ לעיר, ואפילו מי שהיו להם חצרות ובתים מקנין כספם בירושלים העתיקה הניחו אותם וברחו חוץ לעיר, ונתקיים מחדש "נחלתנו לזרים בתינו לנכרים" [איכה ח'].

אף בתי כנסיות ובתי מדרשות, שכמעט לא נפסק מהם קול התורה, לא ביום ולא בלילה, מהם חרבו ומהם נשרפו, ובכללם ישיבת "תורת חיים", ובבתי כנסיות הנשארים יושבים ערבים ועושים שם מה שרוצים, ונתקיים מחדש "באו גויים בנחלתך טמאו את היכל קדשך". או לנו שעוונותינו גרמו לנו, שלאחר אלף ושמונה מאות שנה, היו ישובים אבותינו בעיר העתיקה בקדושה ובטהרה והעיר חרבה בעוונותינו וגלה יקרנו, וכעת לא נמצא איש אחד בכל השטח שיזכיר את שם ד'. תהלה לאל, שיש לנו זכות לילך אצל כותל המערבי – וגם כן בפחד.

היה לנו רשות לבקר את מערת המכפלה, ותודה לאל היום כבר יכולים לבקר רק בהליכה וחזרה, גם זה בפחד גדול.

אוי לנו, מה שגרמו לנו עוונותינו הרבים, לביטול הישוב היהודי בעיר הקודש חברון, ואיתא בזוהר שארבע מאות פרסה קודם חברון צריכים אנו לנשק את העפר הקדוש, מקדושת ישני חברון. אבותינו בקדושתם, כבשו את העיר הזאת לישוב יהודי. ואנחנו, בעוונותינו הרבים, החרבנו את הישוב היהודי, והכל מפני בתי הספר 'החפשיים' והפריצות, שנתקיים הפסוק "ושב מאחריך".

זהו דבר נכון. כי בעצם השנאה הזאת, להשמיד להרוג ולאבד את ישראל, מצד הערבים, באה בגלל הרשעים השמאלנים. הם הקימו את המדינה, ונהיו מלחמות. אבל כיום, זאת כבר עובדא, אי אפשר עכשיו להחזיר את הגלגל לאחור.

וכי מה נגיד? שהמדינה עכשיו תתבטל? שישלטו הערבים? הדבר כבר לא מציאותי. אם כך הוא רצון ה', אלו דברים שאיננו מבינים ולא יודעים. אי אפשר לטמון את הראש בקרקע, ולהגיד שלא להתפלל עבור אלה העומדים במערכה. לפי המצב, זהו מה שישנו בשטח.

[מה שאמר כת"ר כי כל השנאה של הערבים התפרצה בגלל הרשעים וכו', יש להוסיף שאפילו בתימן שלא נפרצו גדרי היהדות הקדושה והצניעות, גברה מחמתם שנאת הערבים כלפי היהודים כידוע. אך ראה זה פלא, בעיר עדן אשר בקצה ארץ תימן, שכבר נתרופפה היהדות קצת, נעשו ביהודים גם פרעות על ידי הערבים, למרות שהאנגלים שלטו שם. ואלו בפנים תימן, למרות שהערבים עצמם שלטו שם, לא נעשו פרעות ביהודים, מלבד איומים. ובודאי מאת ה' היתה זאת, לפי המצב הרוחני בכל מקום. איתמר].

תשובה לשואל למה בנוסח מי שבירך זה, כתוב פעם 'לשלוש' ופעם 'בשלוש', ומה ההבדל ביניהם. עוד דבר שהעיר ידידנו הרה"ג יחיאל רצאבי שליט"א, למה כתבנו בנוסח ה'מי שבירך',

נתקיים בנו מאמר חז"ל, ש'לא חרבה ירושלים, אלא שהעמידו דבריהם על דין תורה' כפשוטו. וגם הרובע המצומצם שנשאר ברשות היהודים בעיר העתיקה, דהיינו "בתי מחסה" וישיבת "פורת יוסף" וסביבותיהם, צריכים רחמים מרובים, שנזכה לישב בשלום ושלוה, השקט ובטח.

בזמן האחרון נתגברה יד השמאל' גם שמה, שיסדו שם שיעורי ערב, בחורים ובתולות, שהוא יסוד לכל התאוות שבתורה. ונתגבר ההילוך בפריצות, ומושכים גם לב ילדים וילדות של בעליבתים חשובים, לדרכיהם. לזה חיובא רמיא, להשגיח על בניהם ובנותיהם, שלא ילכדו במצודות 'החפשיים', וילכו דוקא בבגדי הצניעות, והשם הטוב יכפר.

כמו כן יש לנו להתבייש ולהתאבל על עיה"ק חברון, שעוד לפני שנים מועטות היה בעיה"ק חברון ישוב גדול של יהודים, ספרדים ואשכנזים, וישבו היהודים עם הערבים ביחד, ולא היה שום פחד. וגם תושבי ירושלים, נסעו לשם להחליף אויר זך, ולבקר את ישני חברון, את מערת המכפלה, והכל בשלום ובהשקט ובטח ואהבה.

זה היה בזמן שהיה שם התורה והמצוות בקיומם, והבושה והצניעות וקדושת ישראל היתה ניכרת ברחובות.

אבל בעוונותינו הרבים, מזמן ששלטה שם יד השמאל', והכניסו שם בתי ספר ושיעורי ערב, ואף בחורים ובתולות היו מטיילים בימים ובלילות, ולא היה שם אף תלמודתורה אחד, והרבנים שבאו לבקר את 'מערת המכפלה' אמרו לתושבים, מה יהיה על מאמר חז"ל, 'כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן, מחריבין אותה'?

ואז הכניס הקב"ה שנאה כבושה בין הערבים לישראל, והרגו מהם הרג רב. ובבית אחד הרגו שבעה עשר נפשות, אבות וילדים, זקנים וזקנות. הכוונה למאורעות תרפ"ט. כל בתי ישראל היו מלאים דם, והיה דמם נשפך כמים, והנשארים ברחו לירושלים, ונתבטל לגמרי הישוב היהודי בעיר הקודש חברון. וזמן רב לא

לגבי העומדים במערכה וישובו 'לשלוש' לבתיהם, ואח"כ לגבי השבויים כתוב, וישיבם לבתיהם 'בשלוש' במהרה. בפעם הראשונה כתוב 'לשלוש', ואח"כ 'בשלוש'. והרי ידוע מה שהגמרא אומרת בסוף מסכת ברכות ודף ס"ד ע"א, כי אדם המברך את חברו, לא יאמר לו לך בשלוש, אלא לך לשלוש.

כך הגמרא אומרת, אמר רבי אבין הלוי, הנפטר מחברו, אל יאמר לו לך בשלוש, אלא לך לשלוש. שהרי יתרו שאמר לו למשה [שמות ד', י"ח] לך לְשָלוֹם, עלה והצליח. דוד שאמר לו לאבשלום [שמואל ב' ט"ז, ט"ז] לך בְּשָלוֹם, הלך ונתלה.

שאל השואל, א"כ צריך להיות בשניהם 'לשלוש'? ומה ההבדל?

בהתחלה כתוב, לגבי העומדים במערכה, זישובו לשלוש לבתיהם'. זה בסדר. ואח"כ כתוב, זישובו לבתיהם בשלוש במהרה', הדבר מובן, כי מדברים שם על השבויים, רח"ל. לכן צריכים להוסיף כאן 'במהרה'. שם לגבי המלחמה, לא קשור 'במהרה', אבל לגבי השבויים, מה שיותר מהר. אבל, למה 'בשלוש'? צ"ל 'בשלוש'?

לכאורה הוא צודק. האמת היא, כי אני משום מה לא כ"כ שמתי לב לכך. סמכתי על אותם גדולים שכתבו זאת, ולא הבחנתי בדבר הדק הזה, למרות שדברי הגמ' דלעיל בזה ידועים ומפורסמים. בפרט, מפני שהפכו כאן את סדר המלים. אבל עוד מעט נראה בעז"ה, כי אפשר ליישב זאת.

שאלה מהקהל: כאן בגלל תוספת המלה לבתיהם, יש הבדל.

תשובת מרן שליט"א: אינני רואה בזה הבדל של-ממש.

הנה לגבי ההבדל, בין לך לשלוש, לבין לך בשלוש, ישנם כמה וכמה הסברים.

מהרש"א אומר כך, ונראין הדברים פְּשָטָן, כי כל ימי האדם על האדמה, צריך בו אל השלוש. דהיינו, שיצליח במעשיו וחפצו לילך שם. אבל אחרי הַמָּוֶת, בקבר, אין שם מעשה שיצליח בו.

אלא לחבירו בחיים, שהולך בכל מקום אשר מגמתו למקום חפצו, יאמר לו לך לשלוש, שהרצון בו שתצליח חפצך כפי רצונך, במקום אשר תלך. ויהיה פי' לשלוש, שתמצא באותו מקום שתלך לשם, שלום. אבל לא יאמר לו לך בשלוש, שמשמעו שבהליכתו תהיה לך שלום עמך, ולא במקום אשר חפצך לילך שם.

אבל הנפטר מן המת, לא יאמר לך לשלוש, שיצליח חפצו במקומו, כי אין שם בקבר חפץ ורצון. אלא יאמר לך בשלוש, דהיינו שבדרך הליכתך לקבר, יהיה לך שלום באין מעכב, עד שיבא אל אבותיו בקבר. ודברי הר"ן בזה מטין לדברינו ע"ש.

דהיינו, לך לשלוש' אומרים לאדם שהוא חי, שתלך בדרך ותגיע למחוז חפצך, שיהיה לך שם שלום. אבל המת, שיהיה לו בדרך, שלום.

ובפירוש ענף יוסף, הביא משהו דומה בשם ספר סמיכת חכמים, אבל בסגנון אחר וז"ל, הטעם נראה, לפי דשלוש נקראים זכיותיו של אדם, שמשמין שלום בינו ובין אביו שבשמים. ועיין במהרש"א. והנה בחי, אין שייך לומר לך בשלוש, דפירושו בשלוש של עתה, כאילו זכיות שבידו שסיגל כבר. וזה אינו נכון, דהא בכל עת צריך לסגל עוד, ולהוסיף כל מה שאפשר, ואדם לעמל יולד, לעמל תורה ומצוות. לכך אומרים לך לשלוש לְהִבָּא, ופירושו לסגל עוד שלומים וזכיות כל ימי חייו.

לך לשלוש' היינו, שיהיו לך עוד יותר זכיות. אבל במת הוא להיפך, דאי אפשר לומר לו לך לשלוש שסיגל עוד, דהוה לועג לרש, דכתיב [תהלים ח"פ] במתים חפשי, ודרשינן [שבת דף ל"ו]. כיון שמת, נעשה חפשי מהמצוות. אלא אומרים לו לך בשלוש, באותן זכיות שסיגל בעוה"ז ולא יותר.

לפי זה, לכאורה צריך להיות כאן, 'לשלוש'. הן אליבא דמהרש"א הן אליבא דהסמיכת חכמים שהביא בענף יוסף. בשני המקומות. כי גם השבויים, יחזרו לביתם לשלוש. לא 'בשלוש' איפה שהם כעת, אלא 'לשלוש', שיגיעו הביתה. לפי מהרש"א, שיצליחו. ולפי הענף יוסף, שיהיו להם עוד יותר זכיות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לגבי הליכה, אין הכי נמי, צ"ל לך לשלום. אני אומר זאת, אפי' לפי המהלך שלהם. של מהרש"א, וענף יוסף בשם סמיכת חכמים. אבל לגבי לשוב, בכל המקומות שבדקתי, כתוב בבי"ת.

יעקב אבינו אמר, וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל בַּיִת אָבִי [בראשית כ"ח, כ"א]. כמו"כ ישנו פסוק בספר יהושע ו', כ"א, וַיָּשָׁבוּ כָּל הָעָם אֶל הַמַּחֲנֶה אֶל יְהוֹשֻׁעַ מִקֵּדָה בְּשָׁלוֹם. וכן אמר גדעון, [שופטים ח', ט'] וַיֹּאמֶר גַּם לְאַנְשֵׁי פְּנוּאֵל לֵאמֹר, בְּשׁוּבֵי בְּשָׁלוֹם אֶתֶּן אֶת הַמַּגְדָּל הַזֶּה. וכן אמר יפתח [שופטים י"א, ל"א] בְּשׁוּבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְגו'. יְשׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם [מלכים א' כ"ב, י"ז]. וַיָּשָׁב יְהוֹשָׁפָט מִלָּדָּה יְהוּדָה אֶל בַּיִתוֹ בְּשָׁלוֹם [דברי הימים ב' י"ט, א']. ישנם הרבה פסוקים כך.

לגבי לשוב, זה 'בשלום'. א"כ אולי הם נתחכמו פה. פעם אחת כתבו 'לשלום', ופעם אחת כתבו 'בשלום', כי אפשר להגיד את שתי האפשרויות. בכל אופן, אין קפידא לגבי לשוב, לומר 'בשלום'. לגבי ללכת, ישנה קפידא לומר 'לשלום', לְמָקוֹם שְׁאָמַר הוּא לְהִגִּיעַ. משא"כ לגבי לשוב, עדיף לומר לשוב בשלום. שבכל הדרך שהוא חוזר, לא ינוק. נמצא כי גם אם בשני המקומות – הן העומדים במערכה, והן השבויים – היה כתוב, ישובו בשלום, לא היתה עם זה בעי"א.

שאלה מהקהל: בפיוט אומרים לך לשלום גשם ובוא לשלום טל.

תשובת מרן שליט"א: שם זה בסדר. ללכת, ולבוא. אבל אני מדבר, על היכן שכתוב לשון לשוב. לגבי שישובו בשלום, בכל המקומות כתוב לשוב 'בשלום'. וזה מובן ג"כ.

המשך השאלה מהקהל: אם כך, גם בהתחלה צ"ל בשלום?

תשובת מרן שליט"א: כנראה הם נתחכמו כאן. עשו פשרה. אולי הם נסתפקו, ואמרו פעם נכתוב ככה ופעם נכתוב ככה. או שאנשים ידייקו. יחשבו אולי טעו.

ועל דרך הא דבבא קמא [דף כו,ג], פתח בכד וסיים בחבית, לוי' לך היינו כד היינו חבית.

אך יש לדון בהיפך, עפ"י מה שהביא בעיון יעקב בזה"ל, עיין ביפה תואר [שמות רבה] פ' שמות פ"ה, שמאריך בזה, כי מצינו כמה פעמים בפסוק שאמרו בשלום, ולא אירע להם מקרה רע. וגם היאך יאמר דוד לבנו לך בשלום, אם יהיה דיבור רע ח"ו.

ואפשר דבאמת אין חילוק רע או טוב, בין לשלום או בשלום. אך שהוא לא יאמר לחבירו כן, כיון שמצינו פעם אחת שאירע מקרה רע לאבשלום, אף שאביו ברכו ואמר לך בשלום, מוכח שתיבת בשלום סובל ג"כ רעה, שילך מן העולם הזה לעוה"ב. וזה בשלום, שעה"ב אין בהם לא שנאה ולא קנאה ולא תחרות, וכדכתיב ואתה תבא אל אבותיך בשלום. לכן, אם יאמר לו כן, יסבור שמקללו, כמו שנעשה לאבשלום, לכן יאמר לשלום.

לדבריו, יכול להיות שבעצם אין חילוק, בין 'לשלום' לבין 'בשלום'. כי מצאנו גם לטובה שכתוב 'לך בשלום'. אלא מאי, כיון שאצל אבשלום כתוב ככה, ונתבאר לבסוף כי זאת היתה לו קללה, אזי אם האדם אומר כך לחבירו, הוא חושב שהוא מקלל אותו. כל העניין הוא, שהוא סובר שאותו אדם מקלל אותו. אם כן, הדבר בעצם אינו אמיתי, אלא רק אותו אדם עלול לחשוב כך.

ממילא בנד"ד, לגבי המי שבירך, בודאי שאף אחד לא יחשוב כי מתכוונים לקלל אותו בכך. הרי הכל הן ברכות, ופתאום קללה?

רק אדם האומר ככה לחבירו, הוא חושב כי הוא מקלל אותו, משא"כ בענייננו. א"כ אין קפידא. וועי' בילקוט ביאורים שבתלמוד בבלי מתיבתא, תירוצים נוספים].

אולם למעשה חושבני, כי אין צורך לזה. ואותם גדולים, הם צודקים. בטח שהם שמו לב לדיוק הזה, לך לשלום, לך בשלום. כיון שישנו הבדל. בגמרא כתוב, מי שנפטר מחבירו לא יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום, משא"כ בנ"ד שאיננו מדברים על ללכת בשלום, אלא על לשוב בשלום. וכמדומני, בכל מקום שכתוב לגבי לשוב, תמיד כתוב בבי"ת, בשלום.

ושמא לגבי השבויים, ישנו עניין עוד יותר גדול להגיד 'בשלום', כי במצב שלהם, בטח הם בסכנה, ע"כ ישנו עניין שאפי' בדרך כשהם חוזרים, שהם יהיו בשלום. לא רק שהם יגיעו לשלום, כי במהלך שלהם כעת הם עדיין בסכנה. כפי שאמרנו בעבר, שבויים זהו דבר הכי גרוע. פדיון שבויים קודם להכל. אדם שבוי, נתון לרעב לשבי ולביזה, הוא אינו ברשות עצמו. על כן ישנו עניין, להתפלל על שיבתו בשלום, שאפי' עוד לפני שהוא מגיע. לא רק שיגיע לשלום, אלא שבשביה, אפי' כשהוא נמצא במהלך שמחזירים אותו, שג"כ לא יזיקו לו בדרך.

ולגבי לשוב בשלום וכו', כבר עמד על זה מהרח"כ בשם טוב סוף פרק ד' מהלכות ביכורים, וביאר החילוק בזה יעו"ש, ובמה שביארתי בהערה שהביא מעכ"ת בשמי בנפלאות מתורתך פרשת וישב על פסוק ותתפשוו בבגדו וגו' הערה קכ"ב. איתמר].

שאלה מהקהל: אבל כתוב שובו לשלום מלאכי מחנים. תשובת מרן שליט"א: נתרץ זאת בלנ"ד בשיעור נוסף.

שאלה מהקהל: אם 'העומדים במערכה' זה גם בני הישיבות, הם לא צריכים לשוב.

תשובת מרן שליט"א: לא אמרתי, שהעומדים במערכה זה בני הישיבות. לא נתכוונתי לכך. אלא לכל אנשי המלחמה והבטחון. אבל אם כעת הינך מדבר, בדרך רמז, שגם בני התורה. בסדר.

הערה מהקהל: מערכה בשמים.

תשובת מרן שליט"א: טוב. זהו פירוש על דרך הסוד...

הערה מהקהל: שישובו בשלום מהדרכים.

תשובת מרן שליט"א: בסדר. שילמדו טוב את המערכות של הגרע"ק איגר, בספרו על הש"ס דרוש וחיידוש, מערכה א' במסכת וכו'.

הערה מהקהל: שמענו כי ישנו הבדל בין יחיד לבין רבים, ושלרבים אפשר להגיד בשלום.

תשובת מרן שליט"א: מהו המקור? תחפש ותביא לנו. אולי יכול להיות. דייקן לשון הגמ' הנפטר מחבירו, שדווקא יחיד. לא מחבריו. אבל כפי שאמרתי, בנ"ד לא צריך, כי המדובר כאן על לשוב, לשוב בשלום. אני אומר זאת, גם אם לא נסכים לחילוק הזה.

*

אסיים בחידוש נחמד, מחכמי תימן נע"ג, לגבי הסבר ההבדל שבין לך לשלום, לבין לך בשלום.

ההבדל בין בי"ת לבין למ"ד, הוא עשרים ושמונה. למ"ד זה שלושים, ובי"ת זה שתים. ההבדל הוא, כ"ח, פ"ח. מי שמת, אין לו כח, לכן אומרים לו לך בשלום. אבל מי שבריא, אומרים לו לך לשלום, שיהיה לו את הכח, את הנשמה.

החיידוש הזה מובא בספר נפש יהודה, להר"ר מנחם חצרוני, אלחאצ'רי, בדף רצ"ו. אבל יש לי את החידוש הזה, בדף המונח לי כאן, בזמנו כתב והביא לי זאת יהודי יקר בשם רבי שלום דמארי זצ"ל, מטירת שלום. והדבר שמור אצלי בזה"ל, למה כשאדם נפטר מחבירו, אומר לו לך לשלום, ולא לך בשלום?

דע, כי האדם כשבא עתו להסתלק מן העולם, מסתלק ממנו פ"ח, והיא הנשמה. ולכן אומרים לו לך בשלום, חסר פ"ח מן מלת לשלום. לנפטר אין כח, אין לו נשמה, הוא מת.

אבל החי, נשמתו עליו, שהיא הכח. וזהו הרמז. אם תוציא כח מן מלת לשלום, ישאר לך מלת בשלום. וזהו שאומרים לנפטר, ואתה תבוא אל אבותיך בשלום.

חיידוש נחמד ומיוחד זה, רשם לי אותו. זקן זה היה בא מידי פעם אצלי לכולל תורה ושלום, והיינו משתעשעים בדברי תורה. למדתי ממנו כמה דברים. והבאתי זאת בשמו, שיהא לעילוי נשמתו. תנצב"ה, ויבוא אל אבותיו בשלום.

השם ברוך הוא יזכנו. נקוה שהסברנו את הדברים בצורה ברורה, כי הם חשובים מאד. כפי שאמרנו – אמנם אני לא פוגש זאת, אבל אני שומע – כי ישנם אנשים זה משפיע עליהם אולי קצת מבחינה נפשית, והם קצת

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבל צריכים לדעת, כי אצלם זאת מלחמת דת. חושבני כי טוב שלא מתייחסים אליהם, להשיב ישירות לטענותיהם, שלא להגביר את האש. אצלם הם כביכול באים להגן על הר הבית, הם רוצים שתהיה שליטה שלהם שם. אינני יודע מה בדיוק הראש שלהם, אבל למעשה צריכים לדעת, מי שמתבונן בתוך העניינים רואה כי בעצם קרובה ישועתנו לבוא וצדקתנו להיגלות. כי בסופו של דבר, המלחמה היא על הקודש ועל המקדש. אמנם מהצד הישראלי מטשטשים זאת, לא עונים להם ישירות באופן מפורש. אבל הם, צאצאי ישמעאל, יודעים את הדבר. אבל בסופו של דבר יתקיים – כפי שאמרנו בתחילת השיעור – 'על פני כל אחיו נפל', ואז זאלה תולדות יצחק בן אברהם, בעגלא ובזמן קריב, אכ"ר.

מתבלבלים. ע"כ אני אומר, כי צריך לדעת לחיות באמונה, ובהשקפה ברורה. גם כאשר האדם טועה, או משהו כזה, אבל זאת אשיב אל לבי, שיתקן את עצמו. חשבתני ככה, אבל למעשה זה לא כך. חוזרני בי. להתחזק באמונה ובבטחון בהקב"ה. כמ"ש [שמואל א' ל', ו'] ויתחזק דוד פי' אלהיו.

דרך אגב, תשימו לב, כי בפסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלת, כל כלי בגימטריא חמאס. פלא עצום. גימטריא זאת בזכות ידידנו הרב אבישי טביב נר"ו, שאמר לי חידוש זה. כי חמאס, כותבים עם אל"ף. אמנם כתוב [שמואל ב' כ"ב, ג'] מְחַמְסֵי תִשְׁעֵנִי, אולם הם לא מתכוונים לזה. הם מבטאים בערבית חֻמַּאס, עם אל"ף. כי זהו ראשי תיבות, ח'רכת מ'קאומה א'ס'לאמייה, שפירושו תנועת התקוממות איסלאמית. בעוה"ר. וצריך להוסיף אחד, דהיינו עם הכולל.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.
פרטים בטלפון: 050-4140741